

Ystad-Österlenregionens
miljöförbund

PROJEKT

Tandkliniker

&

tandhygienistmottagningar

Projektrapport avseende återkommande tillsyn
2016

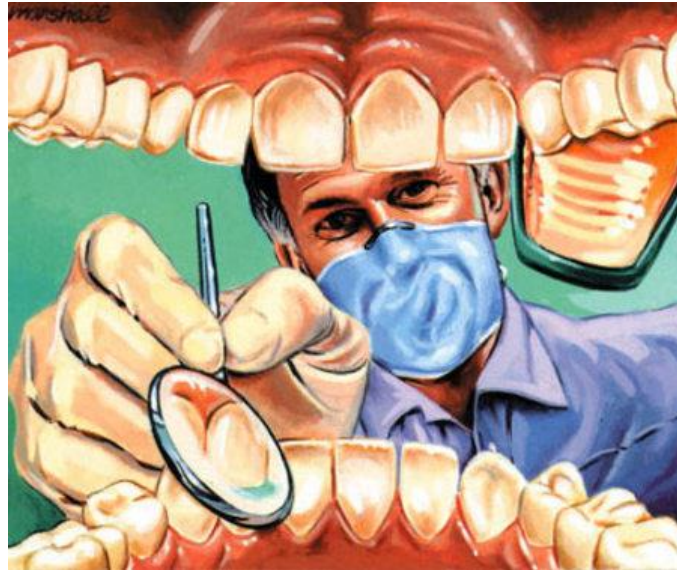
Ystad-Österlenregionens miljöförbund

Gladanleden 2, 273 36 TOMELILLA, telefon: 0417-57 35 00, e-post: exp@ystadosterlenmiljo.se
hemsida: www.ystadosterlenmiljo.se

Syfte och mål

Syftet med den återkommande tillsynen är att se till att lagstiftningen efterlevs och att se till att det inte uppstår olägenheter varken för människors hälsa eller för miljön.

Målet är att öka verksamhetsutövarnas kunskaper om verksamhetens risker ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt.

Bakgrund

Miljöbalkens mål är att främja en hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en hälsosam och god miljö. Miljöbalken ska tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter. Nedan följer de hänsynsregler enligt miljöbalkens kap 2 som särskilt bör beaktas i samband med tillsyn över tandvårdsverksamheter.

Bevisbördan - enligt 2 kap. 1 § miljöbalken är alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skyldiga att visa att miljöbalkens hänsynsregler följs. Detta gäller även den som har bedrivit verksamhet som kan antas ha orsakat skada eller olägenhet för miljön.

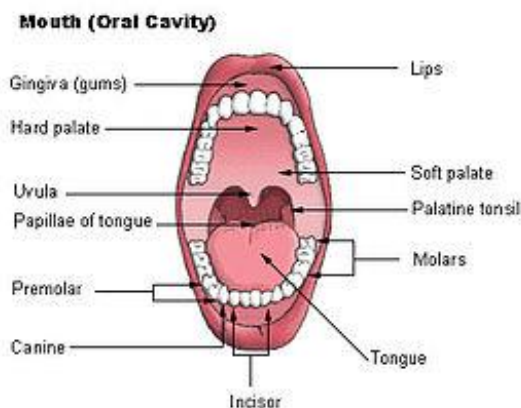
Kunskapskravet - enligt 2 kap. 2 § miljöbalken ska alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

Försiktighetsprincipen - enligt 2 kap. 3 § miljöbalken ska alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte ska vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Produktvalsprincipen – enligt 2 kap. 4 § den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska välja sådana kemiska produkter som är minst skadliga för människors hälsa eller för miljön.

Skälighetsprincipen – enligt 2 kap. 5 § miljöbalken ska de krav som ställs enligt miljöbalken vara hälso- och miljömässigt motiverade utan att vara ekonomiskt orimliga.

Utöver ovan nämnda regler finns det krav på hushållning och kretslopp, lokalisering och ansvar att avhjälpa skada som kan påverka planering av ny verksamhet eller driften av en verksamhet.

Operativ tillsyn utövas av en tillsynsmyndighet över verksamhetsutövare som bedriver en verksamhet eller vidtar någon åtgärd som omfattas av miljöbalken. Vilken myndighet som är ansvarig för tillsynen framgår av Förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken.

Ystad-Österlenregionens miljöförbund har tillsynsansvar enligt miljöbalken för tandkliniker och tandhygienistmottagningar inom de tre kommunerna Tomelilla, Simrishamn och Ystad. Tillsyn för dessa verksamheter utförs i intervall om fem år. Förra tillsynsbesöken utfördes under 2011. Tandvårdsverksamheter är inte anmälningspliktiga enligt miljöbalken men ingår ändå i miljöförbundets tillsynsansvar. När den löpande tillsynen påbörjades 2016 inventerades miljöförbundets verksamhetsområde, och en ny verksamhet hade tillkommit sedan 2011.

Även om all nyinsättning av amalgam upphör kommer materialet att finnas kvar i samhället under årtionden i befolkningens tänder. Utsläppen av kvicksilver har minskat men de utsläpp som finns kvar är sammantaget inte obetydliga. Ytterst få tandläkarkliniker har nollutsläpp av kvicksilver. Rengöring av amalgamkontaminerad utrustning leder normalt till att kvicksilver leds ut i avloppet.

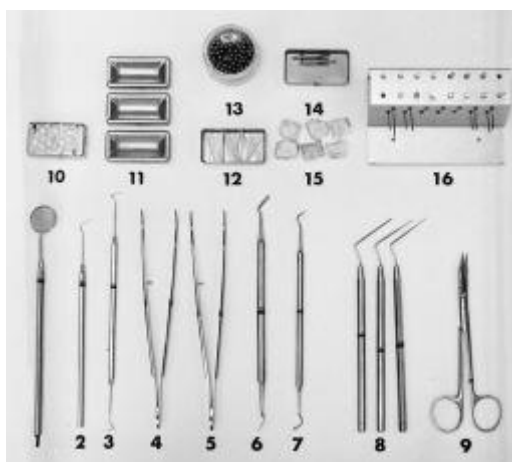
Kvicksilver är ett av de allra farligaste miljögifterna och utgör ett hot både mot miljön och mot människors hälsa. Det är en lättflyktig metall som kan spridas långa sträckor via luften. Kvicksilver kan inte brytas ned utan ansamlas i mark, i vatten och i levande organismer. Kvicksilverföroreningarna i avloppsrören bidrar till en belastning i reningsverken. För höga kvicksilverhalter i reningsverkens rötslam gör att slammet inte kan användas som gödningsmedel på våra åkrar. Därför är det viktigt att användningen och utsläppen av kvicksilver minskar.

Genomförande

De utvalda tillsynsobjekten ingår i återkommande tillsyn och utförs vart femte år. Tillsynsbesöken bokades i förhand via brevpost och via e-post. Ombokningar från verksamhetsutövaren gjordes via telefon. Förberedelser och inläsning av verksamheterna gjordes med hjälp av utfall från föregående tillsynsbesök i form av inspektionsprotokoll, inspektionsrapporter samt årsrapporter.

Tillsynen utfördes tillsammans med verksamhetsutövaren eller med personal med miljöansvar för respektive verksamhet.

Tillsynen startade med en genomgång av verksamheten med stöd av en tidigare utarbetad checklista specifikt för tandläkar- och tandhygienistmottagningar, samt utlämnande av blankett för årsrapportering och klistermärken för uppmärkning av rör och vasklås.

Efter dokumentationen utfördes en okulär besiktning av verksamheten med tillhörande utrymmen såsom behandlingsrum, patienttoalett, personalrum och omklädningsrum, förråd, kemikalieförråd, städutrymme, avfallsförvaring samt amalgamavskiljare och rördragning i avskilda utrymmen och källare.

Inspektionen avslutades med en sammanfattning av tillsynsbesöket och eventuella avvikelser påtalades för verksamhetsutövaren. Tillsynsbesöket avslutades med att en inspektionsrapport lämnades på plats. Ett fåtal avvikelser resulterade i vidaregående handläggning.

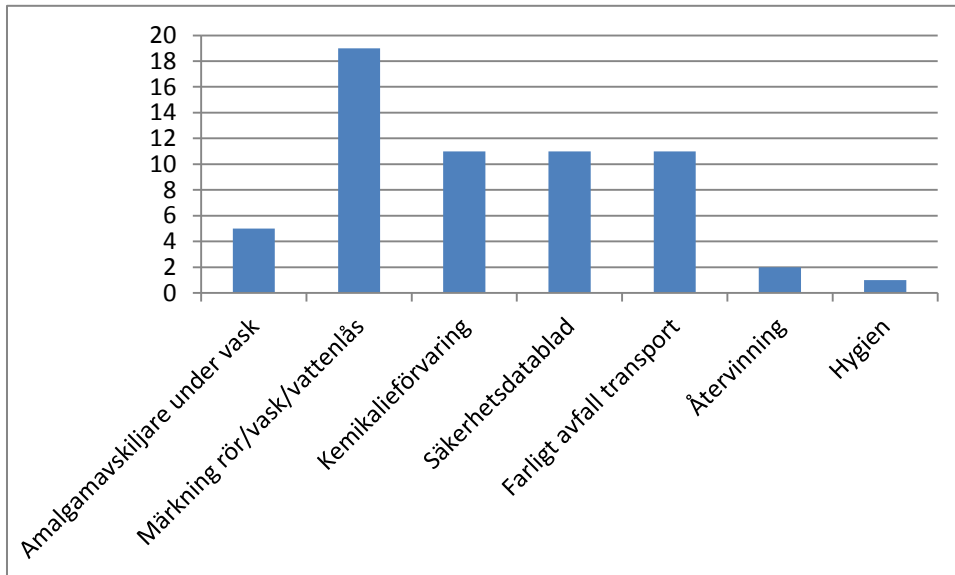
Nästa tillsynstillfälle av tandkliniker och tandhygienistmottagningar kommer enligt nuvarande plan att genomföras 2021.

Resultat

Totalt inspekterades 25 tandkliniker och tandhygienistmottagningar av totalt 27 inom Ystad-Österlenregionens tillsynsområde. Två av verksamheterna kommer att besökas senare under året på grund av verksamhetsutövarens behov av senareläggning. Endast en verksamhetsutövare hade inga anmärkningar.

Antalet avvikelser är sammanställda i Tabell 1.

Tabell 1. Antal avvikelser

Amalgamavskiljare under vask

Utsläppen av kvicksilver från tandvården har minskat markant och är under utfasning men de utsläpp som finns kvar är sammantaget inte obetydliga. Undersökningar har visat att stora mängder kvicksilver finns kvar i avloppsrören från tandvårdsverksamheter. Att avskiljare ska finnas vid vask där kvicksilver- och amalgamkontaminerad utrustning rengörs har Koncessionsnämnden för miljöskydd slagit fast i en dom som får anses utgöra en praxis inom området (nr B77/98). I domen, som vann laga kraft år 1998, har koncessionsnämnden ansett att det är skäligt att det ska finnas en godkänd avskiljare vid diskho eller motsvarande för rengöring av kontaminerad utrustning.

För tandvårdsmottagningar gäller, enligt ABVA (allmänna bestämmelser för användande av den kommunala vatten- och avloppsanläggningen) att allt vatten som varit i kontakt med amalgam ska behandlas i godkänd amalgamavskiljare innan det leds till avloppsnätet. Samtliga tandvårdsmottagningar som avlägsnar eller sätter in amalgam ska ha en godkänd amalgamavskiljare vid stolen samt under vask, eller motsvarande, där rengöring av kontaminerad utrustning sker. Amalgam kan även finnas kvar i rör och stamledningar i fastigheterna och när verksamheter överläts bör sanering utföras för att undvika framtida problem. När tandvårdsverksamhet avslutas ska sanering av rör och ledningar utföras eftersom alla avloppsrör från tandvårdsmottagningar innehåller så mycket kvicksilver och amalgam att rören och innehållet är farligt avfall. Det farliga avfallet ska tas om hand på ett ur miljösynpunkt säkert sätt. Sanering av avloppsrör är anmälningspliktigt, vilket verksamhetsutövarna informerades om vid tillsynsbesöket. Verksamhetsutövare är den som driver eller äger en tandvårdsklinik men kan även innefatta fastighetsägaren då avloppsrören ska bytas eller rensas.

Med bakgrund av detta bedömer miljöförbundet, med hänvisning till de miljö- och hälsorisker som kvicksilver redan vid låga halter medför, att det är skäligt att kräva att amalgamavskiljare installeras vid vask för rengöring av potentiellt amalgamförorenad utrustning, även om det rör sig om mycket lite kvicksilver som riskerar att komma ut i avloppet. Samtliga verksamheter hade vid besöket installerade amalgamavskiljare till tandläkarstolen eller en central amalgamavskiljare för hela kliniken. Hos fem verksamheter saknades dock amalgamavskiljare vid vask.

Märkning av utgående avloppsrör, vid vask med amalgamavskiljare och av vattenlås

Den mest förekommande bristen vid miljöförbundets besök var att märkning med varningsetiketter för kvicksilver saknades på avloppsrören på mottagningen. Risken är stor att avloppsrör från en tandvårdsverksamhet kan innehålla kvicksilver, även om rören är relativt nya. Det medför att alla rör ska betraktas som förorenade och tas omhand som farligt avfall om inte annat kan konstateras. Att märka rören med varningsetiketter gör det tydligt vid t.ex. ombyggnationer eller saneringsarbeten, att dessa rör är förorenade och ska hanteras som farligt avfall vid demontering. Det har också konstaterats att det kan ansamlas relativt stora mängder amalgamrester i vattenlås på patienttoaletter, varför även dessa behöver märkas upp.

Kemikalieförvaring

På tandkliniker och tandhygienistmottagningar används en hel del kemikalier, om än i små mängder. Även små mängder farliga kemikalier kan ge stor påverkan på miljön vid felaktig hantering och förvaring. Kemikalier ska hanteras och förvaras så att risker förebyggs och minimeras. Elva anläggningar förvarade och hanterade miljöfarliga kemikalier utan extra uppsamlingsmöjlighet vid eventuellt läckage.

Säkerhetsdatablad

Uppdaterade säkerhetsdatablad för de kemikalier som hanteras inom verksamheten ska finnas lättillgängliga. De verksamheter som fått en anmärkning på denna punkt hade inte säkerhetsdatablad lättillgängliga, eller så var de i behov av uppdatering.

Transport av farligt avfall

Samtliga verksamheter förvarade och hanterade uppkommet farligt avfall på ett ur miljösynpunkt godtagbart sätt. Däremot kände ett antal verksamhetsutövare inte till anmälningsplikten för egen transport av farligt avfall som uppkommer i en verksamhet. Varje verksamhet som transporterar farligt avfall ska göra en anmälan om detta till Länsstyrelsen Skåne, berörda verksamheter informerades om detta krav.

Återvinning

De flesta verksamhetsutövarna sorterar olika förpackningsmaterial, endast två verksamheter fick anmärkningar gällande detta.

Hygien

Samtliga verksamheter hade engångshanddukar på patienttoaletter, dock hade en verksamhet även en frottéhandduk. Denna togs bort vid inspektionstillfället.

Slutsats

Ystad-Österlenregionens miljöförbund har uppfyllt syftet med projektet som var att se till att lagstiftningen efterlevs och att se till att det inte uppstår olägenheter varken för människors hälsa eller för miljön.

Samtliga tandvårdverksamheter, förutom två som senare lagts på verksamhetsutövarnas begäran, har besökts och information om lagstiftning och har gått igenom med tandläkarna. De två kvarvarande verksamheterna kommer att besökas under våren 2016.

Verksamheterna har överlag mycket bra rutiner och egenkontrollprogram. Många tandkliniker och tandhygienistmottagningar har personal som varit verksamma under många år och har väl inarbetade rutiner för det dagliga arbetet. Verksamheter med stor personalstyrka har vanligtvis skriftliga rutiner. Verksamheterna har mycket bra rutiner för hur farligt avfall ska hanteras, förvaras och omhändertas. Tandvårdsverksamheter har mycket goda rutiner för hygien och rengöring.

Den vanligaste bristen var att avloppsrör och/eller vattenlås inte var märkta med varningstext för kvicksilver. Den allvarligaste bristen var dock att fem tandläkarkliniker saknade amalgamavskiljare vid vask där bl. a. amalgamkontaminerade instrument och filter rengörs. Flera verksamhetsutövare ansåg att risken för amalgam i vattenlåsen i deras patienttoaletter var försumbar och jämförbar med hushållens toaletter, och förstod inte varför högre krav ställs på en tandvårdsverksamhet. Man ansåg även att instrument inte kontamineras med så mycket amalgam att det skulle kunna medföra betydande miljöpåverkan. Eftersom en tandvårdsverksamhet utgör en miljöfarlig verksamhet omfattas den av krav på försiktighetsmått och skyddsåtgärder enligt miljöbalken. Dessutom medför en tandvårdsverksamhet en större risk för spill av amalgam eftersom många kunder som använder toaletterna har genomgått arbete med amalgamfyllningar. Om patienterna sköljer ur munnen eller borstar tänderna i handfatet på toaletten, kan då eventuella amalgamrester ansamlas i vattenlåset.

Målet med projektet, att öka verksamhetsutövarnas kunskaper om verksamhetens risker ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt, har därmed också uppnåtts. Bl. a. har tillsynsbesöken medfört att alla kliniker kommer att förses med amalgamavskiljare vid den vask där bl.a. amalgamkontaminerade instrument och filter rengörs. Dessutom har tillsynsbesöken medfört ökad kunskap hos tandläkare om miljörisker med tandvårdsverksamhet samt ökad förståelse för betydelsen av väl fungerande amalgamavskiljare. De åtgärder som vidtagits i samband med tillsynsbesöken har därmed även bidragit till att minska utsläpp av kvicksilver till avloppsledningsnätet.

